

Samen leren doen in de jeugdhulp

Geleerde lessen voor de praktijk (2021 - 2024)

De **Kenniswerkplaats Jeugd Friesland** werkt samen met jongeren, ouders en partijen vanuit praktijk, beleid, onderwijs en onderzoek aan de *verbetering van de jeugdhulp*. In de periode 2021 – 2024 zijn verschillende leer- en leernetwerkbijeenkomsten voor de praktijk georganiseerd met als doel gezamenlijk *reflecteren* op, *leren* van en inzicht krijgen in *wat goed gaat* en *wat beter kan* in de samenwerking tussen ketenpartners in de zorg voor jeugd rondom zowel *specifieke hulpverleningstrajecten* als *casus-overstijgende thema's*. De casuïstiek en vraagstukken zijn aangedragen vanuit de *voor- en vroegschoolse ondersteuning* van jonge kinderen, de samenwerking tussen *onderwijs en zorg*, de gemeentelijke *wijk- en gebiedsteams* en de *hoogspecialistische jeugdzorg*. Tijdens de bijeenkomsten werden *succes- en belemmerende factoren* in het samenwerkingsproces vanuit *verschillende perspectieven* (ervaringsdeskundige jeugdigen, ouders, professionals in zorg en onderwijs, beleidsmakers) in kaart gebracht.

Daarnaast werden concrete *verbeterpunten* gesignaleerd en *aanbevelingen* geformuleerd in relatie tot het samenwerkings- en werkproces om professionals *concrete handvatten* te bieden om tijdig passende hulp voor jeugdigen en gezinnen te realiseren.

In deze factsheet vind je een samenvatting van de *belangrijkste uitkomsten* – de terugkerende *rode draden* – vanuit deze leer- en leernetwerkbijeenkomsten. Om de vertaalslag naar de dagelijkse praktijk te faciliteren hebben we per thema *reflectievragen* opgenomen voor professionals. Wat betekenen de geleerde lessen voor jouw dagelijkse praktijk? In hoeverre zijn de genoemde aandachtspunten in jouw werk en binnen jouw organisatie goed geborgd? Waar zie je nog groei- en verbetermogelijkheden? Wat kun jij bijdragen en waar heb jij invloed op vanuit jouw rol en positie?

KENNISWERKPLAATS
JEUGD FRIESLAND
SAMEN | LEREN | DOEN

Leeswijzer

Links op de pagina staat bovenaan de *rode draad* kort toegelicht – het primaire thema/aandachtspunt dat steeds opnieuw naar voren is gekomen in de leer- en leernetwerkbijeenkomsten. In de **rechterkolom van de pagina** worden per rode draad/thema *praktijkervaringen* gedeeld, zoals deze door verschillende deelnemers zijn ingebracht. Deze aansprekende voorbeelden zijn ter illustratie en bieden een inkijkje in de dagelijkse praktijk van hulpverlening en beleid en de concrete *aandachtspunten* die er spelen.

In het **midden van de pagina** zijn *reflectievragen* opgenomen behorende bij de betreffende rode draad. De vragen zijn bedoeld om te ondersteunen bij *kritische reflectie* op het genoemde thema. Het is een uitnodiging om na te gaan in hoeverre jijzelf/jouw team/jouw organisatie aan deze thema's consequent en systematisch aandacht besteedt in de dagelijkse praktijk. Lukt het om de verschillende aspecten van het betreffende thema voldoende te borgen of raakt een bepaald punt regelmatig ondergesneeuwd in de waan van de dag? Hier eerlijk en kritisch bij stilstaan (bij jezelf en/of in dialoog met collega's) helpt bij de *vertaalslag naar verbeteringen* en bij de *concretisering* van de nodige vervolgstappen. De reflectievragen zijn dus niet per se bedoeld als een checklist om af te vinken of als een 'ja/nee oefening', maar als *hulpmiddel* voor continu *al doende (samen) leren en verbeteren* in de jeugdhulp praktijk. In deze factsheet hebben we ervoor gekozen om

de reflectievragen in eerste instantie op *professionals* te richten, die in de dagelijkse praktijk met jeugdigen en gezinnen werken. Dat betekent niet dat de inzichten niet relevant zijn voor *management* en *bestuur* binnen organisaties of voor *beleidsmakers*. Juist deze doelgroepen zijn verantwoordelijk voor en hebben een belangrijke rol in het realiseren van de cruciale *randvoorwaarden*, de zogenaamde '*enabling context*', die uitvoerende professionals in staat stelt om en ondersteunt bij het bieden van kwalitatief goede en passende hulp voor jeugdigen en gezinnen.

De reflectievragen bieden concrete *aanknopingspunten voor verbetering* van de ondersteuningsstructuur voor professionals, gebaseerd op bestaande kennis over wat werkt. Willen we tijdig effectieve en passende hulp aan jeugdigen en gezinnen bieden, dan is het realiseren van een cultuur, waarbij gelijkwaardig samenwerken en voortdurend leren en verbeteren vanzelfsprekend is, een cruciale voorwaarde. In het **afsluitend onderdeel** van deze factsheet gaan we daarom nog expliciet in op wat je, of je nu professional, beleidsmaker of bestuurder bent, morgen al kan doen om de nodige veranderingen te kunnen realiseren.

Dit is een interactieve publicatie. Klik op de genoemde thema's hieronder om direct naar de reflectievragen en praktijkvoorbeelden rondom dit thema te gaan. Hetzelfde geldt voor de knoppen linksonder op elke thema-pagina.

> Rode draad

Gelijkwaardige samenwerking met jeugdigen en gezinnen

Jeugdigen en ouders/opvoeders voelen zich regelmatig niet gehoord en serieus genomen, ondanks dat professionals denken dat ze goed aansluiten bij kind en gezin.

Toelichting op bevinding

Gelijkwaardige samenwerking vraagt om een open en nieuwsgierige blik, goed luisteren, het 'ontschuldigen' van jeugdigen en gezinnen, het zonder oordeel in gesprek gaan en echt aansluiten bij tempo, behoeften en voorkeuren van jeugdigen en ouders/opvoeders. Professionals weten echter vaak niet hoe ze dat kunnen bereiken.

> Reflectievragen voor professionals

- Geef ik jeugdigen en ouders/opvoeders voldoende tijd om mij te leren kennen, *vertrouwen* en een band op te bouwen?
- Neem ik de nodige tijd om *aandachtig* en *onbevooroordeeld* naar het verhaal (achtergedrag) van jeugdigen en gezinnen te luisteren en om hun zorgen en perspectief op de situatie goed te kunnen begrijpen en benutten?
- Stel ik me allereerst op als (*mede*)mens in het contact met het gezin? Of focus ik vooral op het houden van voldoende professionele afstand?
- Heb ik voldoende aandacht voor bij het gezin *passend taalgebruik* en ben ik goed te begrijpen door jeugdigen en ouders?
- Heb ik voldoende oog voor *gelijkwaardige inbreng* van enerzijds mijn professionele vakkennis en anderzijds de ervaringskennis en voorkeuren van het hele gezinssysteem?
- Toon ik oprechte interesse in de *culturele achtergrond* van jeugdige en ouders/opvoeders en houd ik hier voldoende rekening mee gedurende het hulpverleningsproces?
- Ben ik me voldoende bewust van mijn *eigen normen en waarden*, die mijn blik op de situatie van het gezin kleuren?
- Geef ik ouder(s) voldoende ruimte om de *regie* te nemen?
- Durf ik mij *kwetsbaar op te stellen* naar gezinsleden, bijvoorbeeld als ik iets niet weet?

> Waar blijkt dit uit in de praktijk?

- Jeugdigen en gezinnen hebben niet het gevoel dat hun visie op de situatie en problematiek serieus wordt genomen door de betrokken professional(s).
- Professionals betrekken het kind of de jongere zelf lang niet altijd bij de hulp aan het gezin; zij richten zich vaak (grotendeels) op de ouder(s)/opvoeder(s), waardoor waardevolle input wordt gemist en hulp soms ook niet passend en niet effectief blijkt te zijn.
- Professionals worden soms belemmerd door eigen overtuigingen, bijvoorbeeld vanwege een andere culturele achtergrond van het betreffende gezin of andere normen en waarden over wat passend en/of goed genoeg is.
- Professionals gebruiken nog te vaak ingewikkelde taal, als ook vage en (ver)oordelende labels in hun contact met jeugdigen en gezinnen.

> Rode draad

Verklarende analyse

Er is vaak geen verklarende analyse, die echt samen met jeugdige en ouder(s)/opvoeder(s) is opgesteld, inclusief zicht op gezinssysteem en bredere context.

Toelichting op bevinding

Professionals handelen vaak symptoomgericht, gebaseerd op eigen observaties en hypothesen, die onvoldoende getoetst zijn bij jeugdige en ouders. De aandacht is vooral gericht op kwetsbaarheden en kind- en ouderfactoren i.p.v. op de bredere omgeving, de aanwezige kracht- en steunfactoren en de samenhang tussen de verschillende onderliggende factoren.

> Reflectievragen voor professionals

- Besteed ik voldoende tijd aan het *echt samen met het gezin* goed in kaart brengen van de *voorgeschiedenis* en de *samenhang* tussen de verschillende *onderliggende factoren* die (positieve en negatieve) invloed hebben op het gedrag van kinderen en ouders/opvoeders?
- Maak ik de aanwezige *krachten* en *steunfactoren* bespreekbaar en inzichtelijk? Hoe benut ik aanwezige kracht en steun in het gezin en hoe breng ik een *relatie* aan tussen de sterke kanten en het verlichten van de aanwezige problemen?
- Breng ik de aanwezige *risico's*, *kwetsbaarheden* en *stressoren* van gezin en omgeving *systematisch* in kaart? Maak ik deze bespreekbaar met jeugdige en gezin?
- Gebruik ik *heldere en eenduidige taal*, die voor alle betrokkenen begrijpelijk is?
- Benut ik beschikbare *hulpmiddelen* (zoals bijv. een *visueel invulformat*) voor het weergeven en vastleggen van de verklarende analyse?
- Voelen de jeugdigen en ouders/opvoeders zich *eigenaar* van de verklarende analyse die we samen maken, van de daaruit voortvloeiende doelen (voor de jeugdige zelf en voor de ouders) en plan van aanpak?
- Kunnen jeugdige en ouders/opvoeders de verklarende analyse *zelf toelichten en uitleggen* in gesprek met andere betrokkenen?
- Benut ik de verklarende analyse om de zorgen en problemen van jeugdige en gezin systematisch te bespreken in *multidisciplinair overleg* samen met de jeugdige en ouders/opvoeders?

> Waar blijkt dit uit in de praktijk?

- Professionals hebben beperkt zicht op het hele gezinssysteem en een gebrek aan een systemische blik op het gezin; daardoor zijn professionals zich onvoldoende bewust van factoren die invloed hebben op het gedrag van kinderen en ouders en andere problemen in het gezin en de omgeving.
- Professionals hebben regelmatig geen zicht op de overstijgende tijdlijn/levensverhaal en hulpverleningsgeschiedenis en wat daarin wel en niet heeft gewerkt, maar alleen op hun eigen betrokkenheid bij het gezin. Omdat deze stap wordt overgeslagen, hebben professionals geen volledig, gedragen beeld van de problemen van het gezin en zitten ze regelmatig niet op één lijn als het gaat over de benodigde hulp en wie hiervoor aan zet is.
- Door gebrek aan overzicht op het geheel wordt waardevolle informatie gemist, waardoor risico's over het hoofd worden gezien, ingezette hulp soms niet het beoogde effect heeft of helemaal niet passend blijkt te zijn.
- Professionals, jeugdigen en ouders hebben regelmatig verschil in visie op wat speelt en wat nodig is in een gezin, en een daaruit volgend verschil in prioriteiten in en keuze van hulp aan gezin.
- Ondanks beperkt zicht op wat er speelt willen professionals wel graag snel helpen en ervaren grote druk om snel te handelen. Daardoor wordt te vaak hulp ingezet, die later niet passend blijkt te zijn. Hierdoor gaat kostbare tijd verloren en neemt het vertrouwen in en de motivatie van gezinnen voor hulp verder af.

> Rode draad

Samenwerking tussen professionals

Professionals betrokken bij een gezin werken onvoldoende met elkaar samen en maken geen (heldere) afspraken over regievoering, taak- en rolverdeling.

Toelichting op bevinding

Tijdens het hulpverleningstraject spreken professionals hun verwachtingen over rollen en taken onvoldoende uit naar elkaar, dragen niet of beperkt en onvolledig over aan elkaar, wisselen beperkt beschikbare informatie uit en stemmen onvoldoende met elkaar af. Hierdoor zorgen professionals voor onvoldoende continuïteit en samenhang in de hulp aan een gezin.

> Reflectievragen voor professionals

- Heb ik zorggedragen voor *adequate informatieoverdracht*, inclusief tijdlijn en hulpverleningsgeschiedenis, bij de start van een traject?
- Heb ik gezorgd voor een *warme overdracht* in aanwezigheid van jeugdige en ouders?
- Besteed ik voldoende aandacht in mijn gesprekken met gezinnen aan het belang en de meerwaarde van *samenwerking* met andere betrokken professionals en *gegevensdeling*?
- Zorg ik er voldoende voor dat alle betrokken partijen (ook bijv. jeugdgezondheidszorg-professionals, huisarts of POH-er) rondom een gezin *in beeld en betrokken* zijn?
- Heb ik bij de start en gedurende het hulpverleningstraject zorg gedragen voor adequate *afstemming* met en *terugkoppeling* aan verwijzer en andere bij het gezin betrokken partijen over de ingezette hulp?
- Zorg ik dat structureel en regelmatig *multidisciplinair of interdisciplinair overleg* is ingepland?
- Maak ik *duidelijke (SMART) (samenwerkings) afspraken* over de regie, inzet en rollen, taken en verantwoordelijkheden van de verschillende betrokken professionals rondom het gezin (wie doet wat wanneer)? Maak ik *wederzijdse verwachtingen* bespreekbaar? *Evalueer* ik regelmatig of de gemaakte afspraken ook werken in de praktijk?
- In hoeverre neem ik de tijd om andere betrokken professionals rondom een gezin te *leren kennen* en in hoeverre benut ik de *rol en positie* van andere betrokkenen, zodat we elkaar kunnen versterken?
- Durf ik aan te geven als mijn *expertise* tekort schiet in de hulp aan een bepaald gezin? Durf ik om *hulp/advies* te vragen bij een andere professional, die meer ervaring heeft op een bepaald gebied?

> Waar blijkt dit uit in de praktijk?

- Professionals slagen er niet altijd in om de meerwaarde van samenwerking en gegevensdeling met andere betrokken professionals duidelijk te maken aan ouders en jeugdigen, waardoor deze niet altijd bereid zijn om hiervoor toestemming te geven. Dit bemoeilijkt het samenwerkingsproces.
- Het is vaak onduidelijk wie van de betrokken professionals de regie heeft. Soms blijkt een professional zich niet bewust van zijn/haar rol als regievoerder en soms wordt de regierol van een professional niet geaccepteerd door andere betrokkenen.
- Door het ontbreken van concrete (SMART) afspraken over wie, wat, wanneer doet, is niet altijd duidelijk wat van wie wordt verwacht.
- Professionals communiceren niet altijd open en transparant naar elkaar, waardoor de verschillende verwachtingen niet worden uitgesproken.
- Professionals hebben regelmatig een gebrek aan inzicht en vertrouwen in elkaars expertise en perspectief.
- Er is vaak beperkt sprake van structurele inbedding van multidisciplinaire overleggen met alle betrokken partijen in het hulpverleningsproces.
- Hulpverleners betrokken bij een gezin, acteren allemaal op hun eigen terrein, en er is onvoldoende onderlinge samenhang in de door de verschillende partijen uitgevoerde acties. Hierdoor raakt het gezin het zicht kwijt op de beoogde doelen en resultaten van de hulp.
- Professionals nemen nauwelijks tijd voor tussentijdse reflectie op het (samenwerkings)proces (naast de evaluatie op inhoud).
- De onderlinge samenwerking tussen professionals staat onder druk door werkdruk en tijdsdruk. Hierdoor lukt het bijv. vaak niet om alle betrokken hulpverleners aan te laten sluiten bij (multidisciplinaire) afstemmingsoverleggen.

> Rode draad

Integraal en interdisciplinair samenwerken rondom jeugdigen en gezinnen

Er is vaak geen visie en beleid binnen organisaties als het gaat om integraal en interdisciplinair samenwerken.

Toelichting op bevinding

Organisaties faciliteren onvoldoende doelgerichte en domeinoverstijgende samenwerking met o.a. het voorliggend veld, zoals school en jeugdgezondheidszorg en/of de medische zorg en ook met domeinen zoals schuldhulpverlening, werk & inkomen, armoedebestrijding en volwassen GGZ, interdisciplinaire en integrale samenwerking over grenzen en (leef)domeinen heen is in veel organisaties geen prioriteit.

> Reflectievragen voor professionals

- Weet ik welke *rol en taken* bij de verschillende *schakels* in het hulpverlenings- en samenwerkingsproces horen?
- Heb ik bij de keuze van interventies voldoende oog voor de *omstandigheden waaronder mensen leven* (naast de beoogde gedragsverandering)?
- Neem ik *pro-actief contact* op met de *school* van de jeugdige? Weet ik hoe het op school met de jeugdige gaat?
- Weet ik of er een *leerkracht of intern begeleider van school* betrokken is bij de jeugdige en het gezin? Betrek ik deze bij het intakegesprek, bij het maken van een verklarende analyse, bij het multidisciplinair of interdisciplinair overleg rondom jeugdige en gezin?
- Betrek ik de *jeugdgezondheidszorg* (JGZ) of de *huisarts(praktijk)/POH* bij het hulpverleningstraject?
- Weet ik of er een '*escalatieroute*' beschikbaar is voor gezinnen, wanneer samenwerking tussen professionals of organisaties uit *verschillende domeinen* nodig is, maar niet van de grond komt?
- In hoeverre maak ik gebruik van *bestaande kennis* over en *beschikbare hulpmiddelen* voor het bevorderen van interdisciplinaire samenwerking en/of integraal werken in mijn dagelijkse praktijk?

> Waar blijkt dit uit in de praktijk?

- Organisaties sturen op productie en caseload, waardoor professionals geen ruimte ervaren om te investeren in verbinding en goede samenwerking met andere betrokken professionals.
- Er is gebrekkige terugkoppeling, overdracht en communicatie tussen organisaties in de keten, waardoor ouders vaak verschillende keren hun verhaal (opnieuw) moeten vertellen.
- Er zijn veel schakels in het hulpverleningsproces. Hierdoor duurt het proces van eerste signalering van klachten/problemen tot aanbod van hulp (te) lang. Door de vele schakels zijn overdrachtmomenten kwetsbaar en levert dit regelmatig informatie- en tijdverlies op.
- Elke overdracht van jeugdige en gezin naar een andere vorm van hulp of andere organisatie leidt tot een nieuwe wachtlijst en extra wachttijd.
- De bestaanszekerheid van mensen staat regelmatig onder druk, waardoor ze weinig ruimte en motivatie ervaren voor hulp.
- Ondanks dat jeugdigen, die jeugdhulp ontvangen, meestal op school zitten en school een belangrijke rol speelt in hun leven, hebben professionals regelmatig geen contact met school. Hierdoor ontbreekt er zicht op de jeugdige in een andere context dan thuis. Terwijl dit juist nuttige inzichten kan opleveren voor de hulpverlening, die nu niet worden benut.
- Leerkracht en/of intern begeleider worden regelmatig niet uitgenodigd voor multidisciplinaire overlegmomenten. Dit zorgt ervoor dat de school onvoldoende op de hoogte is van zorgen en problemen van jeugdige en gezin.
- Alhoewel de JGZ/GGD een belangrijke rol speelt in de zorg voor jonge kinderen, hebben professionals regelmatig geen contact met de JGZ/GGD en zijn de jeugdarts of jeugdverpleegkundige lang niet altijd betrokken bij multidisciplinaire overlegmomenten.
- Afstemming tussen wijk- en gebiedsteams en jeugdhulp met de medische zorg, zoals huisarts en medisch specialisten, komt regelmatig niet van de grond. De huisarts wordt vaak niet betrokken, terwijl de huisarts juist zicht heeft op het hele gezinssysteem en de levensverhalen van individuele gezinsleden.

> Rode draad

Beschikbaarheid passende hulp

Regelmatig is er geen tijdige passende hulp beschikbaar voor jeugdige en gezin.

Toelichting op bevinding

Soms ontbreekt benodigd aanbod in de regio en vaker zijn er (lange) wachtlijsten. Bij wachtlijsten is er vaak geen overbruggingshulp beschikbaar. Ook wordt nauwelijks nazorg ingezet na afloop van een hulptraject. Financiële kaders belemmeren 'out of the box' oplossingen en samenwerking tussen organisaties om passende hulp mogelijk te maken.

> Reflectievragen voor professionals

- Lukt het mij om 'out of the box' te denken als het gaat om het vinden van passende zorg voor een jeugdige en gezin?
- Heb ik voldoende *inzicht in het beschikbare hulpaanbod* en de *specifieke kenmerken* daarvan?
- Maak ik *persoonlijk contact* / stem ik mondeling af over het benodigde aanbod en de *mate van passendheid*, aansluitend bij de specifieke behoeften van jeugdige en gezin?
- In hoeverre ben ik bereid en lukt het me ook om een *taak* op me te nemen, die strikt genomen niet in mijn functiebeschrijving staat, maar jeugdige en gezin wel verder helpt?
- Durf ik en ervaar ik voldoende ruimte om het denken en handelen vanuit *crisis* en 'exclusie-criteria' los te laten?
- Durf ik management en bestuur binnen mijn organisatie aan te spreken als het niet lukt om binnen *bestaande kaders* passende hulp te bieden?
- Lukt het mij om jeugdige en gezin zelf *vast te houden* totdat passende ondersteuning is gevonden?

> Waar blijkt dit uit in de praktijk?

- Het lukt betrokken partijen vaak niet om gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen voor een jeugdige of gezin met complexe problemen en ieder een eigen bijdrage te leveren om gezamenlijk passende hulp mogelijk te maken.
- Hulp is te vaak nog aanbodgericht georganiseerd in plaats van vraaggericht en sluit daarom regelmatig onvoldoende aan bij de vragen en problemen van jeugdige en gezin.
- Financiële kaders maken integrale samenwerking rondom jeugdige en gezin ingewikkeld en er is weinig financiële ruimte of stimulans voor 'out of the box' oplossingen om maatwerk te kunnen leveren.
- Cruciale randvoorwaarden voor het bieden van maatwerk zijn vaak niet op orde en hier is onvoldoende aandacht voor vanuit beleidsmakers en bestuurders.
- Het lukt vaak niet om in de tussenliggende (wacht)tijd overbruggingshulp/-ondersteuning te bieden, totdat de passende hulp wel beschikbaar is.
- Er ontbreekt vaak nazorg voor jeugdige en gezin om terugval te voorkomen.

> Rode draad

Lerende praktijk en reflectie

Professionals nemen onvoldoende tijd voor en worden onvoldoende gefaciliteerd bij reflectie en actief leren op de werkvloer.

Toelichting op bevinding

Consequent en systematisch reflecteren en leren is onmisbaar en vergt een ondersteuningsstructuur met mogelijkheden voor professionals om de nodige ruimte te nemen voor het stilstaan, het kritisch kijken naar de bestaande werkwijzen, processen en het eigen handelen en voor de nodige deskundigheidsbevordering en competentieontwikkeling.

> Reflectievragen voor professionals

- Krijg ik en neem ik voldoende ruimte voor *kritische reflectie* m.b.t. de verleende en te verlenen hulp aan jeugdige en gezin? Stel ik de juiste vragen en geef ik ruimte aan anderen (jeugdigen, ouders, collega's) om mij kritisch te bevragen?
- Benut ik de beschikbare *kwaliteitsinstrumenten en reflectie-hulpmiddelen* voor zicht op en het gesprek over de kwaliteit en effect van de hulp aan jeugdigen en gezinnen?
- Maak ik aanvullend op de beschikbare *scholing/trainingen* ook optimaal gebruik van *supervisie, intervisie en coaching* om het geleerde te bestendigen en de opgedane vaardigheden verder te ontwikkelen?
- Voel ik mij *voldoende ondersteund* door mijn organisatie en leidinggevend (teamleiders, begeleidend gedragswetenschappers, afdelingsmanagers en bestuur) als het gaat over *reflectie, leren en persoonlijke ontwikkeling*?
 - Mag ik tijd inroosteren voor *collegiale interactie, reflectie, coaching*?
 - Krijg ik en neem ik ruimte om te participeren in organisatie-overstijgende (*interdisciplinaire*) *leerbijeenkomsten en deskundigheidsbevordering*?
 - Is er sprake van een laagdrempelige, veilige en efficiënte *omgeving voor reflectie en leren*?
- Hoe benut ik *persoonlijk leiderschap* in mijn rol als hulpverlener? Heb ik voldoende zicht op mijn valkuilen en hoe die te voorkomen?

> Waar blijkt dit uit in de praktijk?

- Er is niet altijd sprake van een duidelijke visie op kwaliteit, reflectie en leren op de werkvloer.
- Het ontbreekt regelmatig aan faciliterend management en een ondersteunende, open en lerende houding van leidinggevend en bestuur als het gaat over het realiseren van een lerende praktijk.
 - Organisaties investeren onvoldoende in de ondersteuningsstructuur en de organisatorische randvoorwaarden voor de borging van kwaliteit, reflectie en leren op de werkvloer.
 - Er is vaak geen sprake van het systematisch en consequent verzamelen en benutten (op alle niveaus) van kwaliteitsinformatie om van te leren en beslissingen te onderbouwen.
- Professionals worden getraind in methodieken e.d., maar vervolgens wordt het geleerde onvoldoende geborgd in systematische intervisie, supervisie en coaching on the job, waardoor de opgedane vaardigheden niet vastgehouden en doorontwikkeld worden en professionals het geleerde niet of nauwelijks toepassen in de praktijk.
- Belangrijke werkzame elementen in de hulp worden vaak niet (systematisch) ter sprake gebracht in intervisie en supervisie.
- Er is niet altijd sprake van een gestructureerde methode om intervisie en supervisie vorm te geven, waardoor dit minder effectief is in de ondersteuning van professionals in hun werk.
- In de waan van de dag en druk om snel te handelen raakt leren en reflecteren gemakkelijk ondergesneeuwd. Professionals ervaren en pakken geen ruimte om stil te staan en te reflecteren op wat ze doen en waarom.
- Er is sprake van beperkte aansluiting van beleid op de praktijk door gebrek aan vakinhoudelijke kennis over wat wel/niet werkt. Ook wordt in het proces van beleid maken het perspectief van de praktijk en van jeugdige en gezin niet altijd meegenomen.

Reflectie en in actie komen

De in deze publicatie genoemde thema's en aandachtspunten zijn steeds opnieuw teruggekomen tijdens de gehouden leer- en leernetwerkbijeenkomsten. De geïdentificeerde rode draden zijn niet nieuw en komen overeen met de bevindingen en gesignaleerde verbeterkansen in de eerdere projecten van de Friese Kenniswerkplaats (o.a. [Dialoogtafelproject](#), 2015-2020) en in andere landelijke onderzoeken, zoals [Ketenbreed Leren](#). Verschillende onderzoeken lijken geen nieuwe informatie meer op te leveren, maar voortdurend aandacht te vragen voor dezelfde knelpunten en oplossingsrichtingen.

Het lukt nog onvoldoende om de leerpunten en aanbevelingen te vertalen naar concrete verbeteracties en om de gewenste verbeteringen te verankeren in de dagelijkse praktijk van hulpverlening en beleid. De verander- en verbeterambities van jeugdhulporganisaties en gemeenten zijn groot, net als de druk en impuls om te innoveren. Kenmerkend voor de hele keten is echter, dat de ruimte voor kritische reflectie en leren, voor daadwerkelijk borgen van bestaande kennis, goed implementeren en vanuit kennis zorgvuldig onderbouwen van besluiten en (beleids)keuzes zeer beperkt is (of als zeer beperkt wordt ervaren). Hierdoor wordt er ingezet op het repareren van niet-werkend beleid, wordt er regelmatig op meerdere plekken het wiel opnieuw uitgevonden, en lukt het niet om de kwaliteit van hulp en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen duurzaam te verhogen.

Willen we tijdig effectieve en passende hulp bieden, dan is het doorbreken van deze patronen en het écht investeren in een cultuur, waarbij gelijkwaardig samenwerken met jeugdigen en gezinnen en voortdurend leren en verbeteren door professionals, beleidsmakers en bestuurders vanzelfsprekend is, een cruciale voorwaarde. In deze illustratie visualiseren we wat je, of je nu professional, beleidsmaker of bestuurder bent, morgen al kan doen om vanuit je eigen rol en positie een steentje bij te dragen aan dit leer- en veranderproces. Met ontzettend veel dank aan de inspirerende en waardevolle lessen gedeeld tijdens de Bestuurlijke leer- en adviesnetwerken door o.a. [Gabriël Anthonio](#), [Sharon Stellaard](#) en [Leonieke Boendermaker](#).

Wat kun jij morgen zelf al doen?

Maak contact, stimuleer ontmoeting, zie en hoor elkaar als mens

Investeer in het leggen, versterken en vasthouden van relaties en verbindingen

Wees nieuwsgierig en zet anderen aan tot nieuwsgierigheid

Benut de bestaande kennis over wat werkt en maak gebruik van elkaars expertise

Blijf steeds monitoren en evalueren om inzicht te hebben in het hoe en waarom van het handelen

Creëer en neem ruimte voor kritische reflectie, sta stil bij jezelf en bij de ander

Durf jezelf kwetsbaar op te stellen, 'fouten' te maken en daarvan te leren

Kijk continu wat de behoefte (onder jeugdigen, gezinnen, professionals, teams) is en sluit daarbij aan

Investeer in de nodige organisatorische randvoorwaarden, zoals een goede ondersteuningsstructuur, persoonlijke ontwikkeling en leiderschap op alle niveaus

Stop met innoveren, ga (eerst) goed implementeren

Meer weten?

Factsheets leerbijeenkomsten

- > [Hoe kunnen we samen de jeugdzorg verbeteren'](#)
- > ['Lessen vanuit de ketensamenwerking bij zorgmeldingen'](#)
- > ['Lessen vanuit de ketensamenwerking rondom kwetsbare gezinnen'](#)
- > ['Lessen vanuit de ketensamenwerking in crisissituaties'](#)
- > ['Dialogotafels in de samenwerking tussen onderwijs en zorg in gemeente Heerenveen'](#)
- > ['Lessen uit de ketensamenwerking in de zorg en voor- en vroegschoolse opvang voor peuters'](#)
- > ['Lessen uit de ketensamenwerking rondom kinderen en gezinnen met complexe echtscheidingsproblematiek'](#)
- > ['Lessen in multidisciplinaire samenwerking in de buitenschoolse opvang in een Friese gemeente'](#)
- > [Leerbijeenkomst 'Ketensamenwerking zorg en voor- en vroegschoolse opvang voor peuters'](#)

Factsheets Leernetwerk 'Leren van Praktijkervaringen (serie 1):

1. [Impressie bijeenkomst d.d. 19 januari 2021](#) m.b.t. vraagverheldering en informatieverzameling.
2. [Impressie bijeenkomst d.d. 9 maart 2021](#) m.b.t. verhaal van het gezin en concrete hulpmiddelen voor professionals om ervoor te zorgen dat jongere en ouders maar één keer hun verhaal hoeven te vertellen en voldoende ruimte krijgen om dit goed te doen?
3. [Impressie bijeenkomst d.d. 10 mei 2021](#) m.b.t. knoppen om aan te draaien zodat het gezin maar eenmaal hun verhaal hoeft te vertellen.
4. [Impressie bijeenkomst d.d. 21 juni 2021](#) m.b.t. thema's 'Systemisch kijken en oog hebben voor dynamiek in gezin en onderliggende problematiek van ouders' en 'Benutten reeds beschikbare informatie'.

Factsheets Leernetwerk 'Samen beslissen met jeugdige en ouders over passende hulp' (serie 2)

1. [Impressie bijeenkomst d.d. 8 november 2021](#): in gesprek over hoe wij ervoor zorgen dat jongeren en ouders zich gehoord voelen en wat hierin nog niet goed lukt.
2. [Impressie bijeenkomst d.d. 13 december 2021](#) m.b.t. de meerwaarde van (toepassen van de richtlijn) 'Samen beslissen' voor jongeren, ouders, professionals.

3. [Impressie bijeenkomst d.d. 31 januari 2022](#) m.b.t. te zetten stappen zodat de richtlijn 'Samen beslissen' daadwerkelijk geïmplementeerd wordt in de dagelijkse praktijk.
4. [Impressie bijeenkomst d.d. 21 maart 2022](#): reflectie sessie over de gezette stappen, bereikte resultaten en geleerde lessen.

Factsheets/presentaties Leernetwerk 'Samenwerking van professionals onderling rondom en met jeugdige en ouders' (serie 3)

1. [Impressie bijeenkomst d.d. 23 januari 2023](#) m.b.t. werkzame elementen, goede voorbeelden en knelpunten en randvoorwaarden
2. [Presentatie bijeenkomst d.d. 6 maart 2023](#) m.b.t. informatie uitwisseling
3. [Presentatie bijeenkomst d.d. 3 april 2023](#) m.b.t. praktische tools voor evalueren van de samenwerking tussen professionals

Factsheets Leernetwerkbijsessies n.a.v. de inzichten uit de monitor gemeentelijke toegang met professionals vanuit de wijk- en gebiedsteams

- > [Impressie bijeenkomst d.d. 10 maart 2022](#) m.b.t. hulpvraag van het gezin en samen beslissen over passende hulp
- > [Impressie bijeenkomst d.d. 23 mei 2022](#) m.b.t. regievoering (deel 1)
- > [Impressie bijeenkomst d.d. 27 juni 2022](#) m.b.t. regievoering (deel 2)

Visuele verslagen/presentaties Bestuurlijk leer- en adviesnetwerk:

1. [De integrale visie op het sociaal domein, met Peter Verschuren](#)
2. [Integraal werken in de jeugdhulp, met Laura Nooteboom](#)
3. [Het realiseren van een sterk lokaal jeugdveld, met Tom van Yperen](#)
4. [Persoonlijk en waarden gedreven leiderschap in een taaie context, met Gabriël Anthonio](#)
5. [Boemerangbeleid: paradoxale denk- en handelingspatronen leren \(h\)erkennen en doorbreken, met Sharon Stellaard](#)
6. [Partnerschap, netwerksamenwerking, paradigmashift en cultuurverandering: in gesprek over de olifanten in de kamer, met Chantal van Liefland & Jan-Luuk de Groot; Een Thuis voor Noordje](#)
7. [Waarom implementatie nodig is, met Leonieke Boendermaker](#)

Auteurs

Anja Holwerda, Alona Labun

Ontwerp & realisatie

Studio van der Velde

Deze publicatie is opgesteld door de
Kenniswerkplaats Jeugd Friesland www.awtjf.nl

**KENNISWERKPLAATS
JEUGD FRIESLAND**
SAMEN | LEREN | DOEN